

SUMMARY

V. Snahoschenko. Structural-functional model of professional history teacher-to-be training by implementing museum pedagogy.

Structural-functional model of professional History teacher-to-be training by implementing museum pedagogy has been proved in the article and the ways of its practical realization have been outlined. Implementation of systemic, student-oriented and museum-pedagogical approaches into training of History teachers-to-be by means of museum pedagogy, allows us to consider the designed model to be an integral system.

Key words: structural-functional model, History teacher-to-be training, museum education, the means of museum pedagogy.

УДК 378.011.3–051:338.48

Г. О. Сорокіна

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

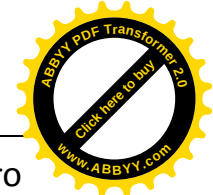
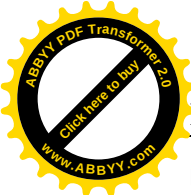
ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І СЕМІНАРІВ НА ТУРИСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

У статті розглянуто педагогічні технології, використовувані для підготовки фахівців туристичної галузі до екологічного виховання школярів у процесі проведення семінарів і практичних занять. Наведено класифікацію семінарів за різноманітними ознаками, детально охарактеризовано технології мозкового штурму й ігрові технології, подано опис ділової гри «Компетентність», яку можна використати для підготовки майбутніх фахівців з туризму. Розглянуто методику кейсів та особливості проведення «круглого стола» в межах практичних робіт.

Ключові слова: туристична освіта, педагогічна технологія, семінар, практичне заняття.

Постановка проблеми. У сучасній туристичній освіті використовують різноманітні педагогічні технології, спрямовані не лише на отримання знань, але й на творче ставлення до них, яке формує культуру й трансформує знання в частину особистого буття та свідомості людини. До найбільш поширених дослідники відносять технології проблемного навчання, модульно-рейтингову технологію, ігрове навчання, методику кейсів, технології дистанційного навчання, активні форми навчання [6, 114].

На жаль, використання в туристичній освіті перерахованих різноманітних педагогічних технологій поки недостатньо вплинуло на професійну підготовку фахівців з туризму до екологічно безпечної діяльності й екологічного виховання учнів у процесі туристичних подорожей, яка є необхідною умовою сучасної професійної туристичної освіти. Ми вважаємо, що застосування сучасних технологій навчання без їх адаптації до особливостей професійної підготовки фахівців до екологічного

виховання учнів у процесі туристичної діяльності не дасть бажаного результату. Необхідна глибока теоретична й методична робота щодо змістовної розробки таких технологій стосовно навчання в досліджуваному нами напрямі.

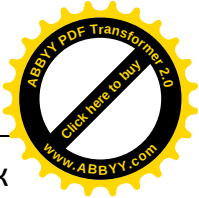
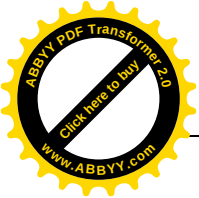
Аналіз актуальних досліджень. Аналіз літературних джерел засвідчив, що проблему використання різноманітних педагогічних технологій вивчало багато дослідників. Різним її аспектам присвячено праці І. Ісаєва, І. Лернер, А. Несемчук, І. Підласого, О. Пометун, М. Скрипник, В. Сластьоніна та ін. Педагогічні технології в туристичній освіті вивчали А. Конох, Л. Лук'янова, О. Олійник, О. Фастовец, В. Федорченко, Г. Цехмістрова та ін.

Разом з тим, педагогічні технології спрямовані на формування професійної готовності фахівців галузі туризму до екологічного виховання учнів у педагогічній науці, поки не було розроблено.

Мета статті – розгляд розроблених автором педагогічних технологій, використовуваних для підготовки фахівців туристичної галузі до екологічного виховання учнів у процесі проведення семінарів та практичних занять.

Виклад основного матеріалу. Отже, перейдемо до розгляду розроблених нами педагогічних технологій, використовуваних під час проведення різноманітних форм організації навчального процесу. Найбільш поширеними формами організації навчання у вищій школі на туристичних спеціальностях є лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота, навчальні й виробничі практики. Будь-яка з перерахованих форм має свою специфіку й слугує для виконання навчальних завдань. У цій публікації розглянемо механізм реалізації змісту освіти з допомогою педагогічних технологій через семінари та практичні заняття.

Протягом останніх років у ВНЗ активно впроваджують модульно-рейтингову систему навчання й оцінювання навчальних досягнень студентів, яка відображає аспект реформування вищої освіти в Україні відповідно до ідей Болонського процесу. Модульно-рейтингова система навчання має гнучкий характер, орієнтована на діяльність, забезпечує зворотний зв'язок викладача й студентів, активну роль студента та ін. [7]. Ця система жодною мірою не применшує переваги семінарів та практичних занять.

У вищій школі поширеною є така форма навчальних занять, як семінари, що зазвичай проходять після лекцій або паралельно з ними. Особливість семінарів полягає в тому, що основними видами навчальної діяльності студентів на них є виступи з повідомленнями, доповідями, обговорення наукових питань і проблем під контролем і керівництвом викладача. Семінари не повинні дублювати лекції, вони поглиблюють знання студентів з тієї або іншої теми, розвивають творчі здібності й самостійність студентів, сприяють пробудженню інтересу до наукових досліджень тощо.

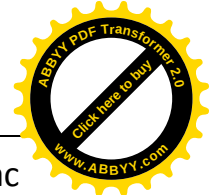
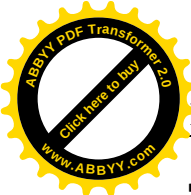
Залежно від поставленої викладачем мети семінари поділяють на кілька груп:

- семінари, покликані поглиблювати вивчення певних систематичних курсів і тематично пов'язані з ними;
- семінари, призначені для поглибленого опрацювання окремих, найбільш важливих і типових у методологічному відношенні тем і курсів;
- семінари і спецсемінари дослідницького типу з окремих наукових проблем [2, 35].

Залежно від завдань і змісту семінари класифікують таким чином:

- просемінари – своєрідні практикуми, у процесі яких студенти відпрацьовують уміння щодо виконання тих чи інших практичних робіт;
- семінар питань і відповідей;
- семінар-розгорнута бесіда;
- семінар-коментоване читання;
- семінар, що передбачає усні відповіді з наступним їх обговоренням;
- семінар-дискусія;
- семінар, що передбачає обговорення письмових рефератів студентів і їх оцінку;
- семінар-конференція;
- семінар-вирішення проблемних задач;
- семінар-прес-конференція;
- семінар-мозковий штурм [1, 191].

Усі перераховані види семінарів ми використовуємо для підготовки фахівців туристичної галузі до екологічного виховання школярів. Однією з найбільш ефективних форм семінарських занять вважаємо семінар-

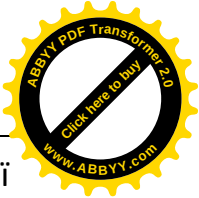
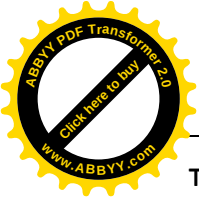
дискусію. Він становить процес діалогічного спілкування студентів, під час якого відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й вирішенні теоретичних і практичних проблем. Семінар-дискусія спрямований на досягнення таких результатів: студент здобуває досвід побудови власної діяльності, учиться чітко й логічно висловлювати свої думки, аргументовано відстоювати власну думку, коректно спростовувати думку своїх опонентів.

Успіх семінару-дискусії залежить від майстерності викладача й від підготовленості студентів, від рівня їхніх знань з теми, яку вивчають. Семінари-дискусії було проведено за темами: «Основні теоретико-методичні підходи до визначення сутності екологічного туризму», «Екологічний туризм як глобальна стратегія стійкого розвитку суспільства», «Екологічне виховання та екологічна просвіта туристів у процесі туристичних подорожей як обов'язкова умова туристичної діяльності» та ін.

У процесі проведення семінарів-дискусій ми використовували технології мозкового штурму й ділової гри. Основна мета навчального «мозкового штурму» – розвиток творчого стилю мислення. Перевага цієї технології полягає в тому, що:

- це активна форма роботи, яка є доповненням до репродуктивних форм навчання;
- студенти тренують уміння лаконічно висловлювати власні думки й слухати та чути один одного;
- викладачеві легко підтримати слабого студента, звернувши увагу на його ідею;
- напрацьовані ідеї й рішення часто дають нові підходи до вивчення теми;
- на основі мозкового штурму легко можна організувати різноманітні ігри [4, 33].

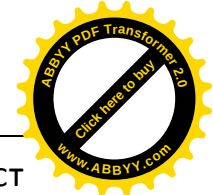
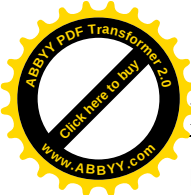
Використання ігрової технології в процесі навчально-виховної роботи майбутніх фахівців з туризму є необхідним. Ця технологія виконує кілька функцій: навчальну, комунікативну, самореалізацій, ігротерапевтичну, діагностичну, коригувальну, міжнаціональної комунікації, соціалізації, розважальну та ін. Імітаційне або ігрове навчання актуальне для професійної туристичної освіти, оскільки майбутній фахівець повинен не лише мати певний запас знань, але й бути керівником, організатором,

технологом, уміти працювати з людьми, знати особливості ринкової економіки й уміти в ній орієнтуватися. Імітаційні та ігрові методи сприяють більш глибокому засвоєнню й закріпленню теоретичного матеріалу, навчанню студентів самостійному мисленню й діяльності, формуванню вміння вести науковий диспут та ін. У педагогічній науці розроблено широкий спектр цільових орієнтацій педагогічних ігор. До них належать:

- дидактичні ігри, спрямовані на розширення кругозору, активізацію пізнавальної діяльності, застосування ЗУН у практичній діяльності, формування вмінь і навичок, необхідних у практичній діяльності тощо;
- виховні ігри, орієнтовані на виховання самостійності, формування підходів, позицій, моральних, естетичних і світоглядних установок; виховання співробітництва, колективізму, товариськості, комунікабельності;
- розвивальні ігри, які сприяють розвитку уваги, пам'яті, мовлення, мислення, уяви, фантазії, творчих здібностей, емпатії, рефлексії, умінь порівнювати, зіставляти, знаходити аналогії та оптимальні рішення;
- соціалізуючі ігри, суть яких полягає в прилученні студентів до норм і цінностей суспільства, в адаптації до умов середовища, у стресовому контролі, саморегуляції; навчанні спілкуванню, психотерапії [8, 103].

Особливо важливим для розвитку професійних знань, умінь і навичок студентів туристичних спеціальностей є використання ділових ігор, у процесі яких відбувається розв'язання комплексних завдань: засвоєння нового, закріплення матеріалу, розвиток креативності студентів, формування загальнонавчальних умінь. Ділові ігри дають можливість майбутнім фахівцям зрозуміти й вивчити навчальний матеріал з різних позицій. Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного й соціального змісту професійної діяльності, моделюванні основних умов і системи відносин, характерних для відповідної діяльності [9]. Навчальні ділові ігри є ефективною формою навчання не лише з огляду на відтворення реальних умов професійної діяльності, але й завдяки повному особистісному включенню майбутніх фахівців в ігрову ситуацію, інтенсифікації міжособистісного спілкування, яскравим емоційним переживанням успіху чи невдачі. Застосування ділових ігор під час професійної підготовки фахівців галузі туризму до екологічного виховання школярів дає можливість цілеспрямовано забезпечити студентів ефективними способами вирішення різних ситуацій і задач. Ці задачі,

незважаючи на те, що мають ігрову форму, відтворюють весь контекст найбільш значимих елементів професійної діяльності, у зв'язку з чим таке навчання назвали знаково-контекстним [3].

У навчальному процесі з метою формування професійної готовності фахівців туристичної галузі до екологічного виховання школярів ми використовували такі ділові ігри, як «Компетентність», «Екологічний тур», «Геотур» та ін. Коротко опишемо гру «Компетентність».

Учасники:

- конкуренти – дві команди студентів;
- наймачі – група студентів, які визначатимуть переможця, тобто того, кого візьме на роботу турфірма;
- головний суддя – викладач, який зазвичай вирішує спірні моменти.

Гра містить три етапи: передігровий, ігровий і постігровий.

На першому етапі викладач:

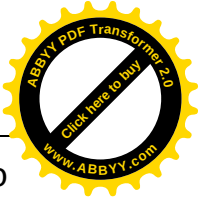
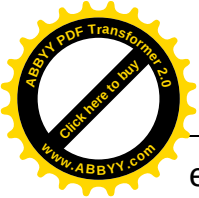
- знайомить групу з правилами та схемою гри;
- з участю студентів формує команди, визначає склад «турфірми-наймача».

На другому етапі:

- викладач задає конкретну тему;
- команди придумують одна для одної по 7 – 10 завдань на задану тему (тип завдань заздалегідь декларує викладач);
- команди по чергові дають одна одній завдання. Команда-суперник його виконує. У випадку, якщо суперник затрудняється з відповіддю, її дає команда, яка пропонувала завдання. У цей час турфірма-наймач оцінює, наприклад, за 5-бальною системою кожне завдання й за 10-бальною шкалою кожну відповідь;
- наймачі обговорюють отриману інформацію та приймають рішення – кого буде прийнято на роботу.

На третьому етапі викладач зі студентами обговорює проведену гру, підкреслюючи позитивні моменти, указуючи на помилки й роблячи висновки.

Ми вважаємо, що запропонована нами інтерпретація семінарських занять крізь призму формування професійної готовності фахівців туристичної галузі до екологічного виховання школярів суттєво підвищить

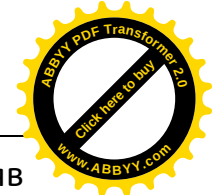
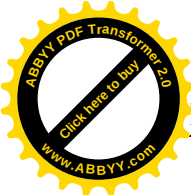
ефективність підготовки майбутніх працівників і сприятиме збудженню інтересу студентів до вибраної професії.

Переходимо до характеристики такої форми організації навчального процесу на туристичних спеціальностях, як практичні заняття. Вони є складовою частиною навчальних курсів і тісно пов'язані з лекціями. Практичні заняття проходять після лекцій і тим самим наповнюють лекційний курс практичним змістом. На практичних заняттях відбувається поглиблення й закріплення знань, отриманих у процесі лекційного курсу, а також формування умінь і навичок застосування знань, навчання виконанню певних дій і операцій [2, 20]. Ефективність практичних занять залежить від багатьох чинників: майстерності викладача, підготовки до занять студентів, їхньої активності й уважності під час практичних занять і, звичайно, від використаних у практичній роботі педагогічних технологій.

Перейдемо до розробки цього компонента педагогічної технології. Наведемо деякі технології, розроблені нами й використовувані під час практичних занять. Вони спрямовані на формування професійної готовності фахівців галузі туризму до екологічного виховання школярів.

Методика кейсів, або ситуаційна методика навчання. Під кейсом мають на увазі опис конкретної управлінської ситуації, її зміст відображає історію створення й організаційного становлення туристської фірми, її розвиток і результати діяльності. Ця методика сприяє формуванню навичок роботи в конкретній ситуації, мобілізації всіх одержаних студентами знань для вироблення практичних рекомендацій щодо вирішення тієї чи тієї проблеми, яка міститься в ситуаційній задачі. Кейс-метод дозволяє активізувати різноманітні чинники: теоретичні знання з того чи того курсу, практичний досвід тих, хто навчається, їхню здатність висловлювати свої думки, ідеї, пропозиції, уміння вислуховувати альтернативну думку й аргументовано доводити власну [6, 117].

Основна структура кейс-методу ґрунтується на тому, що студенти стикаються з випадком із практики або із свого оточення. Майбутні фахівці обговорюють цей випадок, шукають варіанти його вирішення, продумують власний варіант рішення, аргументують його й потім порівнюють з рішенням, яке було на практиці. Мета цього методу – розвиток здатності студентів до прийняття рішень. У процесі застосування цієї технології на практичних заняттях необхідно враховувати, що аналізований випадок має відповідати таким вимогам:

- бути наближеним до реальності й оформленим так, щоб дозволяв установлювати безпосередній зв'язок з накопиченим життєвим досвідом, а також з майбутніми життєвими ситуаціями студентів;
- надати можливість інтерпретації з погляду учасників;
- містити проблеми й конфлікти;
- бути оглядним і вирішуваним в умовах часових рамок та індивідуальних знань, навичок і здібностей студентів;
- допускати різні варіанти вирішення.

Дослідивши застосування технології кейс-методу у вищій школі, ми дійшли таких висновків:

1. Студенти навчаються краще, коли їм цікаво й вони відчують свої успіхи в опануванні знань, тобто реалізується принцип емоційності навчання.

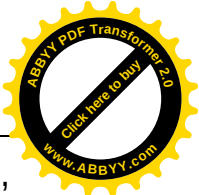
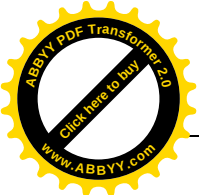
2. Вдале поєднання застосування ситуаційних вправ, комп'ютерних симуляцій підсилює викладацькі прийоми, підвищує здатність викладача реагувати на індивідуальність студентів.

3. Ситуаційна методика не замінює, а лише доповнює традиційні заняття

Ефективним для формування професійної готовності фахівців туристичної галузі до екологічного виховання школярів є застосування в процесі практичних занять активних форм навчання (конференцій, «круглих столів» та ін.). Ці заходи організовують з метою формування нових наукових підходів до туризмології, усебічного обговорення сучасних актуальних проблем розвитку туризму, розгляду питань з окремих спеціальних дисциплін, осмислення й узагальнення зарубіжного досвіду в туризмі. Особливий інтерес у студентів туристичних спеціальностей викликає така форма проведення практичних занять, як «круглий стіл». Це метод активного навчання, одна з організаційних форм пізнавальної діяльності студентів, що дозволяє закріпити отримані раніше знання, поповнити інформацію, якої не вистачало, сформувати вміння вирішувати проблему, зміцнити позиції, навчити культурі ведення дискусії [5, 108].

Переваги такої форми проведення практичної роботи ми вбачаємо в:

- активному обміні знаннями між студентами та між студентами й викладачем;
- виробленні професійних умінь висловлювати власні думки;

– виробленні вмінь аргументувати власні міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення, відстоювати свої позиції.

Основну частину «круглого столу» становить дискусія. Правильно організована дискусія проходить три стадії: стадію орієнтації, у процесі якої студенти адаптуються до проблеми й один до одного, виробляють певну установку на вирішення поставленої проблеми; стадію оцінки, яка передбачає ситуацію зіставлення, конфронтації ідей; стадію консолідації, на якій виробляють єдині або компромісні думки й рішення [5, 111].

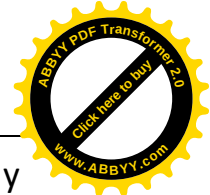
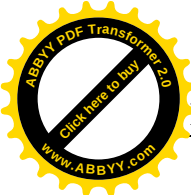
Для досягнення найбільшої ефективності засвоєння інформації студентами під час «круглого столу» ми дотримувалися таких вимог. Перш за все, «круглий стіл» варто проводити відповідно до розробленого сценарію, питання, основні й додаткові, мають бути чітко продуманими. У процесі проведення «круглого столу» викладач повинен уважно стежити за тим, щоб обговорення не виходило за рамки означеної теми, вміти залучити до дискусії всіх студентів, дати висловитися всім, але разом з тим акцентувати увагу студентів на правильних ідеях. Під час обговорення має бути суперечка, але не повинно бути конфлікту, викладач не повинен сам відповідати на питання, він має підводити до правильної відповіді студентів на основі порівняння різних думок майбутніх фахівців.

Розроблені нами педагогічні технології систематично використовують у процесі проведення практичних занять. Вони спрямовані на підвищення ефективності засвоєння знань майбутніми фахівцями в галузі еколого-туристичної діяльності й, безсумнівно, підвищують рівень професійної готовності фахівців туристичної індустрії до екологічного виховання учнів.

Висновки. Отже, ми розглянули лише ті педагогічні технології, які були розроблені нами в навчальному процесі на туристичних спеціальностях і спрямовані на формування професійної готовності фахівців галузі туризму до екологічного виховання школярів.

Критерієм їх відбору є розроблені нами вимоги, суть яких полягає в тому, що педагогічні технології мають бути спрямовані на те щоб:

- розвивати у студентів туристичних спеціальностей продуктивне мислення й практичні навички його застосування;
- прищеплювати майбутнім працівникам туристичної галузі прагнення до здобуття нових знань, самонавчання й самовдосконалення;

- формувати в майбутніх фахівців з туризму активну екологічну позицію;
- сприяти формуванню в студентів екологічного світогляду, розумінню тісного взаємозв'язку людини і природи.

У подальших дослідженнях ми продовжимо розробку педагогічних технологій, використовуваних у процесі проведення різноманітних форм організації навчального процесу на туристичних спеціальностях, які будуть спрямовані на формування професійної готовності фахівців туристичної галузі до екологічного виховання учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Арыдин В. М. Учебная деятельность студентов / В. М. Арыдин, Б. А. Атанов // Справочное пособие для абитуриентов, студентов, молодых преподавателей. – Донецк : «Феникс», 2007. – С. 123.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 206 с.
4. Гин А. А. Приемы педагогической техники : Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность : пособие для учителей. – Гомель : ИПП «Сож», 1999. – 88 с.
5. Педагогические технологии : учеб. пособие для студентов пед. специальностей / под общ. ред. В. С. Кукушина. – М. : ИКЦ «МаРт»; Ростов н/Д. : Издат. центр «МаРт», 2004. – 336 с. (Сер. «Педагогическое образование»).
6. Педагогіка туризму : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 296 с.
7. Попова И. В. Модульно-рейтинговая система обучения в профессиональном образовании / И. В. Попова. [Електронний ресурс] : інтернет-сайт. – Режим доступу: <http://www.omgis/files/kafedra/tshi/mrso.Ppt> – назва з екрану.
8. Сучасні технології в освіті : реком. бібліогр. покажч. – Ч. 1. Сучасні технології навчання / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; уклад. : І. П. Моїсєєва, Н. Д. Грудініна. – К., 2005. – 211 с.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

РЕЗЮМЕ

Г. А. Сорокина. Опыт проведения практических работ и семинаров на туристических специальностях.

В статье рассматриваются педагогические технологии, используемые для подготовки специалистов туристской сферы к экологическому воспитанию школьников в процессе проведения семинаров и практических занятий. Приведена классификация семинаров по различным признакам. Детально охарактеризованы технологии мозгового штурма и игровые технологии, дано описание деловой игры «Компетентность», которую можно использовать для подготовки будущих специалистов по туризму. Рассмотрена методика кейсов и особенности проведения «круглого стола» в рамках практических занятий.

Ключевые слова: туристическое образование, педагогическая технология, семинар, практическое занятие.